

Ekonomia

Zielone miejsca pracy

Uwarunkowania – identyfikacja
– oddziaływanie na lokalny
rynek pracy

Łukasz Jarosław Kozar

Zielone miejsca pracy

Uwarunkowania – identyfikacja
– oddziaływanie na lokalny
rynek pracy

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Ekonomia

Zielone miejsca pracy

Uwarunkowania – identyfikacja
– oddziaływanie na lokalny
rynek pracy

Łukasz Jarosław Kozar

Łukasz Jarosław Kozar – Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Katedra Pracy i Polityki Społecznej, 90-214 Łódź, ul. Rewolucji 1905 r. nr 37

RECENZENT

Zenon Wiśniewski

REDAKTOR INICJUJĄCY

Beata Koźniewska

REDAKTOR

Agnieszka Jaśkiewicz

SKŁAD I ŁAMANIE

Dorota Jary

KOREKTA TECHNICZNA

Anna Sońta

PROJEKT OKŁADKI

Agencja Reklamowa efectoro.pl

Zdjęcie wykorzystane na okładce: © Depositphotos.com/skvoor

Wydrukowano z gotowych materiałów dostarczonych do Wydawnictwa UŁ

© Copyright by Łukasz Jarosław Kozar, Łódź 2019

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2019

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.09436.19.0.M

Ark. druk. 16,875

ISBN 978-83-8142-836-1

e-ISBN 978-83-8142-837-8

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-131 Łódź, ul. Lindleya 8

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel. (42) 665 58 63

Wszystkim, którzy wspierali mnie w dążeniu do realizacji niniejszego dzieła,
nie pozwalając poddać się w chwilach zwątpienia.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	11
Rozdział 1. Geneza i rozwój idei zrównoważonego rozwoju	21
1.1. Narodziny idei zrównoważonego rozwoju	21
1.2. Kształtowanie współczesnego znaczenia idei zrównoważonego rozwoju na międzynarodowej arenie	24
1.3. Zrównoważony rozwój jako ład zintegrowany	27
1.4. Zrównoważony rozwój w Unii Europejskiej	29
1.5. Uwarunkowania prawno-instytucjonalne zrównoważonego rozwoju w Polsce	33
Rozdział 2. Koncepcja zielonej gospodarki	39
2.1. Pojęcie zielonej gospodarki i zielonego wzrostu gospodarczego	39
2.2. Zasady, obszary i cele zielonej gospodarki	42
2.3. Zielona gospodarka a brązowa gospodarka – zmiana paradygmatu w rozwoju gospodarczym	47
2.4. Zielona gospodarka w Unii Europejskiej	49
2.5. Uwarunkowania rozwoju zielonej gospodarki w Polsce	50
Rozdział 3. Zielone miejsca pracy jako kluczowy element budowy zielonej gospodarki	57
3.1. Koncepcja zielonego miejsca pracy	57
3.2. Cechy wyróżniające zielone miejsca pracy na rynku pracy	65
3.3. Zielone kompetencje i ich kształtowanie wśród pracowników	71
3.4. Zielone miejsce pracy w przedsiębiorstwie – identyfikacja i ocena	74
3.5. Tworzenie zielonych miejsc pracy w gospodarce	79
Rozdział 4. Lokalny rynek pracy jako obszar realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju	83
4.1. Koncepcja lokalnego rynku pracy	83
4.2. Lokalny rynek pracy wobec idei zrównoważonego rozwoju	85
4.3. Polityka rynku pracy i zatrudnienia w procesie „zazielenienia” gospodarki	86
4.4. Determinanty tworzenia zielonych miejsc pracy na lokalnym rynku pracy	87
4.5. Rola interesariuszy lokalnych w kształtowaniu zielonego rynku pracy	92

Rozdział 5. Szacowanie zatrudnienia w zielonej gospodarce	95
5.1. Bariery w szacowaniu zielonego zatrudnienia	95
5.2. Sektorowe ujęcie zielonej gospodarki	96
5.3. Zielony zawód a zielone miejsce pracy	99
5.4. Podejście procesowe i produktowe do zielonych miejsc pracy	100
Rozdział 6. Analiza zielonej gospodarki w Polsce	105
6.1. Przestrzenne zróżnicowanie sytuacji dotyczącej zrównoważonego rozwoju i jego łańdów składowych w Polsce	105
6.2. Ocena sytuacji na rynku pracy – ujęcie regionalne i lokalne	112
6.3. Potencjał zatrudnienia zielonej gospodarki w Polsce	118
6.4. Zawody deficytowe i nadwyżkowe w zielonej gospodarce	119
Rozdział 7. Podmioty środowiska wsparcia zewnętrznego zielonej gospodarki i związanych z nią zielonych miejsc pracy	125
7.1. Miejsce zielonej gospodarki w rozwoju województwa łódzkiego	125
7.2. Uwarunkowania instytucjonalno-przestrzenne rozwoju zielonych miejsc pracy w powiecie tomaszowskim w województwie łódzkim	129
7.3. Formy wsparcia udzielane przez urzędy pracy przedsiębiorcom tworzącym zielone miejsca pracy	135
7.4. Ocena współdziałania placówek edukacyjnych z przedsiębiorcami w zakresie kształtowania zielonych kompetencji pracowniczych w powiecie tomaszowskim	138
7.5. Istota równowagi powiązań instytucjonalnych dla budowania zielonej gospodarki	141
Rozdział 8. Przekształcenia ilościowe miejsc pracy pod wpływem idei zrównoważonego rozwoju w przedsiębiorstwach	145
8.1. Obszary tworzenia zielonych miejsc pracy w przedsiębiorstwach	145
8.2. Sposoby i kierunki tworzenia zielonych miejsc pracy w przedsiębiorstwach	151
8.3. Zarządzanie ryzykiem środowiskowym a zielone miejsca pracy	156
8.4. Pozyskiwanie przez przedsiębiorstwa pracowników do obsady zielonych miejsc pracy	159
8.5. Zielone miejsca pracy jako szansa wzrostu aktywności zawodowej pracowników	167
Rozdział 9. Zmiany jakościowe na lokalnym rynku pracy pod wpływem wdrażania idei zrównoważonego rozwoju w przedsiębiorstwach	169
9.1. Rozwój kompetencji pracowniczych poprzez pracę na zielonych miejscach pracy	169
9.2. Ocena postaw i zachowań pracowników jako narzędzie ukierunkowanego rozwoju zielonych kompetencji	174
9.3. Motywowanie pracowników zatrudnionych na zielonych miejscach pracy	179

9.4. Rola szkoleń w rozwoju zielonych kompetencji w przedsiębiorstwach dążących do zrównoważonego rozwoju	184
9.5. Znaczenie budowy zaangażowania pracowniczego dla kreowania świadomości ekologicznej pracowników oraz jakości zielonych miejsc pracy	187
ZAKOŃCZENIE	193
Spis literatury	203
Spisy	221
Załączniki	225
Aneksy	247

WSTĘP

Dążenie do zrównoważonego rozwoju leży u podstaw kreowanej współcześnie polityki społeczno-gospodarczej Unii Europejskiej oraz wielu państw na świecie. Rozwój ten wywodzi się z idei zakładającej, iż rozwój gospodarczy musi być oparty o zasadę zachowania synergii między aspektami społecznymi (spośród których coraz częściej wyodrębnia się te o charakterze instytucjonalno-politycznym), gospodarczymi oraz środowiskowymi. O istotnej roli idei zrównoważonego rozwoju w Unii Europejskiej świadczy to, iż została ona zapisana w Strategii Europa 2020. Już podtytuł tego dokumentu nawiązuje do zrównoważonego rozwoju (*Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*). Jest to więc rozwój ukierunkowany nie tylko na rozwiązywanie współczesnych problemów gospodarczych (zwłaszcza na problematykę dostępności surowców), ale i społecznych (w szczególności na wykluczenie społeczne).

Urzeczywistnieniem wskazanej idei jest koncepcja zielonej gospodarki, która przenosi teoretyczne rozważania związane ze zrównoważonym rozwojem na grunt praktyki gospodarczej. Tak specyficzny sposób gospodarowania jest jednocześnie odpowiedzią na nasilające się problemy środowiskowe, które wynikają z dotychczasowego sposobu gospodarowania (brązowej gospodarki – opartej na węglu) i przyczyniają się do stopniowego ograniczania szans rozwojowych przyszłych pokoleń. Zielona gospodarka stanowi więc istotny element rozwoju, charakteryzującego się zupełnie nową jakością gospodarowania, gdyż zakłada konieczność zwiększenia uwagi na bagatelizowany dotąd wpływ podejmowanych działalności gospodarczych na stan i jakość środowiska naturalnego¹. W swoich założeniach taki sposób gospodarowania zakłada zmianę dotychczasowego sposobu gospodarowania na bardziej równoważony, czyli w mniejszym stopniu emisyjny, odzyskujący surowce wtórne i ponownie

---

¹ W niniejszej monografii, pomimo znanych autorowi różnic semantycznych pomiędzy pojęciami „środowisko naturalne” i „środowisko przyrodnicze”, zastosowano je synonimicznie. Tym samym autor podziela występujące w literaturze przedmiotu spostrzeżenie, iż obecnie nie sposób mówić o środowisku przyrodniczym w niezmienionej przez człowieka postaci (Rzeńca, 2014: 36–37; Janiszewska, Gabrych, 2017: 41–43). Stąd też dla celów podjętych analiz ilekroć padnie sformułowanie środowisko naturalne bądź też środowisko przyrodnicze, autor ma na myśli otaczającą ludzi przyrodę oraz konieczność podjęcia działań ukierunkowanych na zachowanie jej dotychczasowego stanu dla przyszłych pokoleń (możliwie w najbardziej zbliżonym stanie do naturalnego).

je przetwarzający w procesie produkcyjnym oraz uwzględniający wartości środowiskowe jako istotne elementy dla rozwoju przyszłych pokoleń.

Jednym z kluczowych elementów koncepcji zielonej gospodarki jest jakościowa zmiana charakteru miejsc pracy. W tym kontekście wskazuje się na tworzenie tzw. zielonych miejsc pracy² (zwanymi dalej skrótowo ZMP), które mają odzwierciedlać założenia zielonej gospodarki. W niniejszej monografii przyjęto, że to takie miejsca pracy, które powstały w wyniku środowiskowych przemian działalności, podejmowanych przez różnego rodzaju podmioty gospodarcze, których efektem jest bezpośrednio lub pośrednio zmniejszenie ich negatywnego wpływu na lokalne środowisko naturalne. Istotą takich miejsc pracy jest realizacja określonych zadań środowiskowych wynikających z założeń koncepcji zrównoważonego rozwoju.

Transformacja obecnego sposobu gospodarowania na bardziej zrównoważony, czyli na zieloną gospodarkę i powstawanie zielonych miejsc pracy, niesie szanse rozwoju dla lokalnego rynku pracy. Z jednej strony korzyści tych należy upatrywać w powstawaniu jakościowo innych miejsc pracy niż dotychczas wraz z rozwijaniem się zielonej gospodarki. Z drugiej strony może następować wzrost ogólnej liczby miejsc pracy na lokalnym rynku pracy powiązany z oddziaływaniem międzysektorowym. Tym samym wyzwaniem badawczym jest podjęcie badań nad interakcjami między instytucjami publicznymi, a przedsiębiorstwami w zakresie kreowania odpowiednich warunków dla powstawania zielonych miejsc pracy. Na tle tych interakcji ważne staje się wyodrębnienie kluczowych przesłanek hamujących oraz stymulujących rozwój zielonej gospodarki na poziomie lokalnego rynku pracy. Przesłanki te będą warunkować – zdaniem autora – sposób przejścia przedsiębiorstw w kierunku zielonej gospodarki. Jednocześnie będą stanowić kluczowe determinanty przeobrażenia dotychczas istniejących miejsc pracy w kierunku zielonej gospodarki oraz wpływać na tworzenie nowych, zielonych miejsc pracy.

Transformacja systemu gospodarczego w Polsce, do jakiej doszło w sposobie gospodarowania po 1989 r., budzi mieszane odczucia, zarówno wśród badaczy przedmiotu, jak i ogółu społeczeństwa (Byłok, 2005; Woźniak, 2008: 233–248; Siuta-Tokarska, 2011: 44–66; Woźniak, 2014; Organiściak-Krzykowska, Walkowiak, Nyklewicz, 2014: 7). Negatywnym efektem przeobrażeń była wysoka stopa bezrobocia na lokalnych rynkach pracy wynikająca ze zmiany nieefektywnego systemu gospodarowania, opartego na centralnym planowaniu i nieracjonalnym wykorzystaniu zarówno zasobu pracy, jak i surowców (Baron-Wiaterek, 2008: 27–45). Obecny sposób gospodarowania wiąże się również z nieefektywnym wykorzystaniem wskazanych zasobów. Coraz częściej podkreśla się, że skoro środowisko naturalne

² Autor pragnie podkreślić, iż w literaturze przedmiotu można spotkać się również z zapisem „zielone” miejsca pracy. Niemniej jednak ze względu na zakorzenienie się używanego wyrażenia w literaturze, w pracy będzie stosowany zapis zielone miejsca pracy.

jest dobrem wspólnym, to obciążenia wynikające z dbania o jego odpowiednią jakość powinny być równomiernie rozłożone między wszystkich interesariuszy, a nie tylko być domeną instytucji publicznych. Tym samym przedsiębiorcy powinni być gotowi na zmiany w zakresie przewartościowanie odpowiedzialności za środowisko naturalne.

Województwo łódzkie, jak wykazały przeprowadzone przez autora monografii wielowymiarowe analizy porównawcze oparte na wskaźnikach zrównoważonego rozwoju, charakteryzuje się na tle pozostałych województw przeciętną (o średnim stopniu) sytuacją w zakresie ładu społecznego i gospodarczego oraz złą sytuacją środowiskową oraz instytucjonalno-polityczną. O wskazanej ocenie zdecydowały wartości poszczególnych miar syntetycznych łądów zrównoważonego rozwoju uzyskane w badaniu za pomocą metody wzorca rozwoju Z. Hellwiga oraz metody rang. W związku z realizacją Strategii Europa 2020 i sprzężoną z nią perspektywą finansową Unii Europejskiej na lata 2014–2020 przeprowadzona ocena sytuacji woj. łódzkiego wskazuje, iż jest to obszar wymagający podjęcia różnego rodzaju działań ukierunkowanych na poprawę dotychczasowej sytuacji (zwłaszcza w zakresie środowiskowym), a wymierzonych w rozwój zielonej gospodarki. W woj. łódzkim działania te ukierunkowuje Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020. W dokumencie tym została podkreślona konieczność rozwoju zielonej gospodarki i tworzenia przez przedsiębiorstwa zielonych miejsc pracy jako istotnych elementów w przeciwdziałaniu niekorzystnej sytuacji środowiskowej.

Na obszarze woj. łódzkiego znajdują się 24 powiatowe rynki pracy. Autor ukierunkował badanie do powiatowego rynku pracy, który jest typowy dla województwa łódzkiego oraz jednocześnie charakteryzuje się:

- występowaniem podmiotów gospodarczych przynależących do co najmniej 90% działów gospodarki zidentyfikowanych jako kluczowych dla rozwoju zielonej gospodarki (przesłanka sektorów zielonej gospodarki),
- negatywnym, długoletnim skutkiem oddziaływania sposobów gospodarowania w przedsiębiorstwach na środowisko naturalne w okresie PRL-u i w pierwszych latach transformacji systemowej³ (przesłanka bagatelizowania przez przedsiębiorstwa roli otoczenia środowiskowego),
- utrzymującą się ponadprzeciętną stopą bezrobocia na tle pozostałych powiatów i całego województwa, wynikającą z upadku przemysłu w efekcie przemian społeczno-gospodarczych w Polsce, jakie zaszły w pierwszych latach transformacji systemowej (przesłanka negatywnego oddziaływania doświadczeń związanych z transformacją).

³ Przez pierwsze lata transformacji systemowej należy rozumieć lata 90. XX w. W tym okresie w Polsce doszło do istotnych zmian społeczno-gospodarczych, których rezultatem była zmiana sposobu gospodarowania (przejście z gospodarki centralno-planowanej do gospodarki wolnorynkowej), co miało wpływ na strukturę rynku pracy (wzrost liczby osób bezrobotnych, spadek aktywności zawodowej).

Ze względu na wielowymiarowość podejmowanej w monografii tematyki przyjęto następujące trzy główne cele badań:

1. Ocena roli zielonych miejsc pracy w rozwoju lokalnego rynku pracy na przykładzie lokalnego rynku pracy w woj. łódzkim.
2. Identyfikacja korzyści oraz strat dla strony podaźowej oraz popytowej rynku pracy wynikających ze zmiany w sposobie gospodarowania na zrównoważony, tj. zmierzający w kierunku zielonej gospodarki.
3. Identyfikacja czynników sprzyjających i ograniczających rozwój zielonych miejsc pracy na lokalnym rynku pracy.

Wskazane cele przyczyniły się do wysnucia podstawowej hipotezy badawczej (H):

H: Podmioty gospodarki narodowej poprzez tworzenie zielonych miejsc pracy przyczyniają się do rozwoju lokalnego rynku pracy.

Dla weryfikacji tak postawionej hipotezy sformułowano dwie hipotezy objaśniające:

H1: Podmioty gospodarki narodowej poprzez tworzenie zielonych miejsc pracy przyczyniają się do pozytywnych zmian ilościowych po stronie popytowej i podaźowej na lokalnym rynku pracy.

H2: Podmioty gospodarki narodowej poprzez tworzenie zielonych miejsc pracy przyczyniają się do pozytywnych zmian jakościowych po stronie popytowej i podaźowej na lokalnym rynku pracy.

Do hipotez objaśniających zostały sporządzone hipotezy szczegółowe.

Hipotezy szczegółowe do H1:

H1.1: Więcej niż połowa zielonych miejsc pracy powstaje poprzez redefiniowanie dotychczasowych miejsc pracy.

H1.2: Tworzonym zielonym miejscom pracy towarzyszy efekt ciągniony w postaci rozwoju wielosektorowego na lokalnym rynku pracy.

H1.3: Powstanie zielonych miejsc pracy przyczynia się do wzrostu aktywności zawodowej na lokalnym rynku pracy.

Hipotezy szczegółowe do H2:

H2.1: Redefiniowanie dotychczasowych miejsc pracy i w efekcie powstawanie zielonych miejsc pracy przyczynia się do zmian kompetencji pracowniczych wymaganych na stanowisku pracy.

H2.2: Tworzenie zielonych miejsc pracy przyczynia się do rozwoju zasobów ludzkich na lokalnym rynku pracy.

Potwierdzenie bądź też obalenie prawdziwości hipotez szczegółowych będzie miało wpływ na weryfikację hipotez objaśniających, a więc i hipotezy podstawowej.

Dla realizacji założonych celów badawczych oraz weryfikacji powyższych hipotez przeprowadzono badania, które pozwoliły wielowymiarowo spojrzeć na problem badawczy. W pierwszej fazie przeprowadzono szerokie badania literaturowe tematu. Zgłębiono problem zrównoważonego rozwoju, zielonej gospodarki i zielonych miejsc pracy. W tym celu posłużono się opracowaniami wskazującymi na uwarunkowania rozwoju w tym zakresie w Europie i na świecie. Na podstawie takich analiz zdefiniowano rolę zielonej gospodarki i związanych z nią zielonych miejsc pracy w koncepcji zrównoważonego rozwoju. Pozwoliło to na opracowanie definicji zielonych miejsc pracy dla potrzeb badań własnych, która została następnie skonkretyzowana w oparciu o zadania wykonywane przez pracowników na stanowiskach pracy. Podjęto próbę zróżnicowania stopnia „zazielenienia” ZMP w gospodarce oraz ocenę jakościowych różnic między nimi. Zdaniem autora pozwala to uzupełnić istniejącą lukę badawczą w zakresie podejścia do problematyki zielonych miejsc pracy nastawionego głównie na poznanie ilościowe osób pracujących na ZMP i pomijanie aspektu jakościowego. Dzięki wskazanym wywodom przygotowano schemat dalszego postępowania badawczego, który objął badania wśród:

- podmiotów wsparcia zewnętrznego zielonej gospodarki (badania za pomocą kwestionariusza wywiadu swobodnego) – łącznie w badaniu przeprowadzono wywiady z przedstawicielami z 11 instytucji (23 wywiady),
- przedsiębiorców (badania za pomocą kwestionariusza ankietowego) – przeanalizowano dane z 58 przedsiębiorstw,
- pracowników zatrudnionych na zielonych miejscach pracy (badania za pomocą kwestionariusza ankietowego) – przeanalizowano informacje udzielone od 126 pracowników.

Podjęto w monografii próbę rozróżnienia jakościowego miejsc pracy i wnioskowania w zakresie lokalnego rynku pracy. Dotychczas przeprowadzane w Polsce badania marginalizowały lokalny charakter zielonych miejsc pracy i koncentrowały się na ich regionalnym szacowaniu. Ujęcie lokalne determinuje nie tylko rodzaj tworzonych miejsc pracy, ale również intensywność ich tworzenia.

Badania własne zostały przeprowadzone od marca do grudnia 2017 r. Wskazany czas ich trwania wynikał z przyjętego harmonogramu badań. Był on tak skonstruowany, aby na podstawie badań przeprowadzonych w podmiotach wsparcia zewnętrznego zielonej gospodarki móc udoskonalić narzędzie kwestionariusza ankietowego skierowane do przedsiębiorców i pracowników zatrudnionych na zielonych miejscach pracy. Z drugiej strony był podyktowany długim oczekiwaniem na odpowiedzi pozwalające na przeprowadzenie badania w wybranych instytucjach publicznych.

Monografia składa się z dziewięciu rozdziałów. W pierwszych sześciu dokonano krytycznego przeglądu literatury naukowej związanej z poruszaną tematyką. Przedstawiono w nich wielowymiarowość poruszanej problematyki. Wywody

te pozwoliły na zdefiniowanie pojęcia ZMP z jednoczesnym wskazaniem obszarem, gdzie mogą one występować w podmiotach gospodarczych. Dokonano również próby jakościowego zróżnicowania ZMP w oparciu o cechy tych miejsc pracy określone na podstawie literatury przedmiotu. Rozważania w pierwszych sześciu rozdziałach wsparto analizami opartymi na danych statystyki publicznej. Zabieg taki miał na celu pokazanie zarówno dotychczasowego poziomu oraz zakresu badań dotyczącego zielonych miejsc pracy, jak i wykazanie, w jakim stopniu powszechnie dostępne dane mogą pomóc w zgłębieniu ich problematyki. W ostatnich trzech rozdziałach zostały przedstawione wyniki przeprowadzonych badań własnych.

Rozdział pierwszy dotyczy koncepcji zrównoważonego rozwoju. Został w nim opisany proces kształtowania współczesnego znaczenia wspomnianej koncepcji. Podkreślono tutaj wielowymiarowość znaczenia zrównoważonego rozwoju, a także jego miejsce w Unii Europejskiej. Rozdział zamyka omówienie uwarunkowań prawno-instytucjonalnych zrównoważonego rozwoju w Polsce.

W rozdziale drugim omówiono koncepcję zielonej gospodarki. Została tutaj zwrócona uwaga na relacje, jakie zachodzą między koncepcją zrównoważonego rozwoju a zieloną gospodarką. Wskazano również na uwarunkowania rozwoju zielonej gospodarki w Unii Europejskiej i w Polsce. Podkreślono przy tym, iż u podstaw kreowanego w Polsce prawodawstwa ukierunkowanego na budowę zielonej gospodarki leży koncepcja zrównoważonego rozwoju, a co za tym idzie jest ona istotnym elementem życia społeczno-gospodarczego.

W rozdziale trzecim opisano zielone miejsca pracy jako kluczowy element zielonej gospodarki. Poddano ocenie najczęściej przywoływane w literaturze przedmiotu definicje ZMP, zauważając przy tym brak ich operacjonalizacji. Zaobserwowano tutaj, iż w polskiej literaturze przedmiotu pojęcie zielonych miejsc pracy jest poruszane przez nielicznych badaczy, a sporządzane analizy opierają się przede wszystkim na próbie oszacowania ilościowego takich miejsc pracy w oparciu o wybrane sektory gospodarki. Stąd też wywody dotyczące problematyki ZMP zostały oparte przede wszystkim na bogatej w publikacje naukowe zagranicznej literaturze przedmiotu, gdzie coraz częściej odchodzi się od ujęcia ilościowego na rzecz analiz jakościowo-ilościowych. W rozważaniach tych również wskazuje się na konieczność jakościowego rozróżnienia zielonych miejsc pracy. Autor zaproponował dla osiągnięcia założonych celów badawczych własną definicję tych specyficznych miejsc pracy. Umożliwiło to identyfikację ZMP w przedsiębiorstwach poprzez weryfikację realizowanych zadań na danym miejscu pracy. Przedstawiono tutaj również kategoryzację zielonych miejsc pracy ze względu na ich jakość oraz stopień „zazielenienia”⁴.

---

⁴ Pod pojęciem stopnia „zazielenienia” autor rozumie czas pracy poświęcany zadaniom związanym z ideą zrównoważonego rozwoju.

Czwarty rozdział z kolei został poświęcony problematyce związanej z lokalnym rynkiem pracy. Wykazano tutaj, iż obszar lokalnego rynku pracy stanowi kluczowe miejsce dla realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju. W tym zakresie podkreślono rolę interesariuszy w procesie budowania zielonej gospodarki i tworzenia zielonych miejsc pracy. Wśród nich została wyodrębniona kategoria podmiotów wsparcia zewnętrznego zielonej gospodarki (podmiotów publicznych i placówek edukacyjnych). Podmioty te w sposób szczególny przyczyniają się do powstawania ZMP i poprawy ich jakości.

Rozdział piąty poświęcony został problematyce identyfikacji zatrudnienia w zielonej gospodarce. Przedstawiono bariery w szacowaniu liczby osób zatrudnionych na zielonych miejscach pracy. Poruszono tutaj kwestię sektorowego ujęcia zielonej gospodarki, poddając je analizie krytycznej. Istotnym elementem rozdziału jest wskazanie, czy zachodzi zależność między zielonym zawodem, a zielonym miejscem pracy. Przytoczono tutaj również podejście procesowe oraz produktowe i ich znaczenie dla identyfikacji ZMP w gospodarce.

W rozdziale szóstym w oparciu o dane zastane dokonano próby szacowania wielkości zielonego zatrudnienia Polski na tle państw członkowskich Unii Europejskiej. Przeprowadzono wielowymiarowe analizy porównawcze zróżnicowania regionalnych warunków w zakresie sytuacji związanej ze zrównoważonym rozwojem. Analizy te stanowią podstawę wyboru obszaru badawczego (powiat tomaszowski z woj. łódzkiego), pokazując zarazem, jak sytuacja w danym aspekcie zrównoważonego rozwoju może wpływać na decyzje rozwojowe podejmowane przez właścicieli, bądź też osoby zarządzające przedsiębiorstwami. Rozdział kończy analiza zatrudnienia w sektorach związanych z zieloną gospodarką w Polsce (oparta o dane pozyskane w ramach realizowanego projektu badawczego⁵, który był ukierunkowany na poznanie otoczenia przedsiębiorstw działających w sekcjach i działach zielonej gospodarki w Polsce w pierwszych pięciu latach funkcjonowania Strategii Europa 2020).

Siódmy rozdział stanowi podsumowanie wyników badań uzyskanych podczas wywiadów pogłębionych z podmiotami środowiska wsparcia zewnętrznego zielonej gospodarki. Odpowiedzi pozwoliły uzupełnić informacje pozyskane na podstawie analizy źródeł zastanych (stron internetowych urzędów, dokumentów urzędowych powszechnie dostępnych, strategii rozwoju) w zakresie poruszanej w monografii problematyki. Ponadto, zobrazowano rolę wyróżnionych instytucji w procesie budowania zielonej gospodarki. Wskazano przy tym instrumenty, jakimi dysponują poszczególne instytucje, które jednocześnie mogą wpływać na działania przedsiębiorców w zakresie tworzenia ZMP.

---

⁵ Projekt badawczy *Rola „zielonych” miejsc pracy w rozwoju lokalnego rynku pracy*, nr B1711200001654.02, finansowany w ramach przyznanych środków na badania własne młodych naukowców i uczestników studiów doktoranckich (12 366 zł), okres realizacji: 30.05.2017 r. do 31.12.2017 r.

W rozdziale ósmym przedstawiono, jakie przekształcenia ilościowe w zakresie miejsc pracy zachodzą pod wpływem idei zrównoważonego rozwoju. Rozważania w tym oraz następnym rozdziale zostały przeprowadzone w oparciu o analizę statystyczną wyników badań ankietowych przeprowadzanych z pracownikami zatrudnionymi na zielonych miejscach pracy oraz przedsiębiorcami działającymi w sekcjach i działach zielonej gospodarki w wyodrębnionym powiecie spełniającym kryteria przeciętnego rynku pracy w woj. łódzkim oraz w Polsce. Przedstawiono tutaj kluczowe sposoby oraz kierunki tworzenia zielonych miejsc pracy w przedsiębiorstwach, a także sposoby, jakie wykorzystują przedsiębiorcy do pozyskiwania pracowników do obsadzenia tak specyficznych miejsc pracy. Rozdział kończą rozważania ukierunkowane na wykazanie czy zielone miejsca pracy stanowią szansę na wzrost aktywności zawodowej pracowników.

Ostatni rozdział monografii posłużył do omówienia zachodzących zmian jakościowych na lokalnym rynku pracy pod wpływem wdrażania idei zrównoważonego rozwoju w przedsiębiorstwach. Została poruszona tutaj kwestia rozwoju kompetencji pracowniczych poprzez pracę na zielonych miejscach pracy. Wskazano również, iż ocena postaw i zachowań pracowników może stanowić narzędzie ukierunkowane na rozwój zielonych kompetencji. Ponadto, poruszono w tym rozdziale problematykę motywowania pracowników zatrudnionych na zielonych miejscach pracy oraz znaczenie szkoleń i budowania zaangażowania pracowniczego dla rozwoju zielonych kompetencji.

Przeprowadzone analizy pozwoliły na dokonanie weryfikacji założonych hipotez badawczych, co zostało ujęte w zakończeniu. Przy końcowych wnioskach autor dokonał również wskazania możliwej przyszłościowej drogi badań nad problematyką zielonych miejsc pracy, przy jednoczesnym wskazaniu co musiałoby ulec poprawie, aby móc tego rodzaju badania przeprowadzać, a ich wyniki uogólniać nie tylko na całe regiony, ale i kraj. Przedstawiono również liczne wnioski oraz rekomendacje skierowane do instytucji z otoczenia przedsiębiorstw tworzących zielone miejsca pracy oraz przedsiębiorstw. Część spośród zaleceń dotyczy wypracowania zupełnie nowych rozwiązań, które promowałyby znaczenie zielonej gospodarki oraz umożliwiłyby przedsiębiorstwom w łatwiejszy sposób niż obecnie weryfikację partnerów biznesowych pod kątem przestrzegania norm środowiskowych, czy też zapoznanie się z trendami na rynku w zakresie pożądaných zielonych kompetencji. Może umożliwić to rozwój zielonej gospodarki, a co za tym idzie tworzenie zielonych miejsc pracy, a w konsekwencji rozwój lokalnych rynków pracy.

Przedstawiona monografia zawiera załączniki, w których zawarte jest poszerzone omówienie części kwestii poruszanych w monografii w postaci tabel pomocniczych przedstawiających przeprowadzone analizy. Z kolei w dwóch aneksach umieszczono treści wyłączone z części zasadniczej monografii, a istotne dla

---

pogłębienia przytoczanej problematyki. W pierwszym aneksie przedstawiono ewolucję programów działań w ochronie środowiska w EWG i UE, które przyczyniły się do intensyfikacji działań prawodawczych w Unii Europejskiej, stanowiących obecnie tło rozwoju zielonej gospodarki. Z kolei w drugim aneksie udostępniono informacje na temat procesu przeprowadzenia wielowymiarowych analiz porównawczych ukierunkowanych na zobrazowanie regionalnego zróżnicowania sytuacji dotyczącej zrównoważonego rozwoju w aspekcie społecznym, gospodarczym, środowiskowym, instytucjonalno-politycznym oraz rynku pracy w Polsce. Ponadto, w aneksie tym przedstawiono analizę porównawczą sytuacji na lokalnych rynkach pracy (powiatach) w Polsce oraz w woj. łódzkim.